





साझाकुरा

हाम्रो कुरा

# गरिबी निवारणमा ठोस योजना आवश्यक

नेपालमा वर्षेनि गरिबी घटिरहेको तथ्याङ्क सार्वजनिक हुने गरेपनि निरपेक्ष गरिबीको रेखामुनि रहेका समूहको जीवनस्तरमा खासै परिवर्तन हुन सकेको छैन। करिब डेढ वर्षअघि राष्ट्रिय योजना आयोग र अवसर्पोड विवरणविज्ञानको प्रतिवेदनमा बहुआयामिक गरिबी सूचकाङ्क (एमपीआई) अनुसार १०० मा २९ नेपाली गरिव रहेको देखिएको छ। सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूले गरिबीको आ-आफ्नै ढंगले परिभाषित गरेका कारण मुलुकको गरिबीको संख्या यकिन हुन सकेको थिएन।

सन् २०१४ को तथ्याङ्कका आधारमा गरिबीको नयाँ अध्ययनअनुसार नेपालमा २८.६ प्रतिशत जनता गरिबीमा बाँचिरहेका छन्। एमपीआईको प्रतिवेदनअनुसार प्राचीण क्षेत्रमा ३३.२ प्रतिशत बहुआयामिक गरिव छन् भने सहरी क्षेत्रमा गरिबीको दर ७ प्रतिशत छ। सन् २०११ मा गरिबीको दर ३९.१३ प्रतिशत रहेको थियो भने सन् २००६ मा ५९.३९ प्रतिशत रहेको थियो। फरुड हेर्दा करिब १० वर्षको अवधिमा नेपालले आधाभन्दा बढी प्रतिशतले गरिबी घटाउन सफल देखिएको छ। आयमा आधारित गरिबीको दर भने नेपालमा २१.६ मात्रै रहेको तथ्याङ्कले देखाएको छ। तर, विकट पहाडी र हिमाली जिल्लाहरूमा गरिबीको दर अझै पनि कहालीलाग्दो नै देखिन्छ। मुलुकको गरिबी बढ्नुको कारणको खोजी गरी उपयुक्त कार्यक्रम ल्याउने हो भने गरिबी घटाउन सकिन्छ। यसका लागि प्रभावकारी नीति नियम, गरिबी निवारण कार्यक्रममा लक्षित वर्गको पहुँच, कार्यक्रमको समीक्षा र मूल्याङ्कन गर्नुपर्छ। साथै, राष्ट्रिय रोजगार नीतिको तर्जुमा गर्ने, बेरोजगारीहरूको लगत संकलन गर्ने, न्यूनतम ज्याला निर्धारण गर्ने, गरिब घरपरिवारको पहिचान गरी परिचयपत्र वितरण गर्नेजस्ता कार्यलाई प्रभावकारी बनाउनुपर्ने देखिन्छ।

मुलुकले गति लिन नसक्नुको प्रमुख कारण गरिबी नै हो। जनताका दुःख, सास्ती र कठिनाई जस्ताको तस्तै छ। मुलुकमा सुशासनको कमी छ र दातु राष्ट्रवाद प्राप्त अनुदानको पनि सही सदुपयोग हुन सकेको छैन, जसले अप्रत्यक्षरूपमा गरिबी निवारणमा अवरोध सिर्जना गरिरहेको छ। गरिबी निवारणका सबै तहका सरकार र त्यसअन्तर्गतका सबै निकाय किशायीशिल भएर लाग्नु जरुरी हुन्छ। गरिबी न्यूनीकरणको प्रयासलाई तीव्रता दिई भौगोलिक, लैंगिक, जातीय र अन्य वर्ग तथा समूहको असमानता र विभेदको अन्त्य गरी लक्षित वर्गलाई रोजगारमूलक कार्यमा लगाउन सके केही हदसम्म गरिबी न्यूनीकरण गर्न सहयोग पुग्छ।

## महत्वापूर्ण टेलिफोन नम्बरहरू

मकवानपुर प्रहरी		एम्बुलेन्स सेवा	
प्रहरी कन्ट्रोल:	१००	नेपाल रेडक्रस:	५२०७११, ९८५४०२०२९५२
जिल्ला ट्राफिक:	५२०५९९	हेटीडा अस्पताल:	५२०३०५
बडा प्रहरी:	५२०२९९	परिवार नियोजन संघ:	५२०७७९, ९८५४०५००
पशुपतिनगर इलाका:	५२०५९९	महरी रेडक्रस:	९८५४०५८२९
पाल्पा इलाका:	६०५६९९	खुलिवन रेडक्रस:	९८५६६२२३११
मकवानपुर इलाका:	९८५४०१०१६१	मीमफेरी रेडक्रस:	६२०६९९
इलाका फापरवारी:	६९१९६०	पाल्पा रेडक्रस:	९८५४०७७५१
इलाका मीमफेरी:	६९१५६२	बनबाराही रेडक्रस:	९८५४३०९६८
इलाका टिगन:	९८५४०१९३६१	सर्काको अस्पताल:	०२०२४४०९, ९८५४१९१५
चौकीटोल चौकी:	०७४४५४०००१	भाभाडाही एम्बुलेन्स:	९८५४२९७५९५
चित्लाङ चौकी:	९९२०००	बाखण यन्त्र:	१०१
चौबारा चौकी:	९८५४०४६५५५	बाल हेल्थसाइन्ड नेपाल:	१०९८
नेवारानी चौकी:	०७४४०००२९५	माइती नेपाल:	९८५४०५०
फाँसले चौकी:	९८५४०३१३९८	अपाङ बाल अस्पताल:	९८५४२९६५५५
दमपमेवारी चौकी:	९८५४०१९३७९		

## भोलिको पात्रो

भोलि वि.सं. २०७९ माघ १२ गते विहोवार २६ जनवरी २०२३। पञ्चमी, माघ शुक्लपञ्चमी।  
मिल्लाय ११४३ ने.सं.। सुनौदय ६:५५, सुनौत ५:३८। सरस्वती पूजा।

## आजको राशिफल

राशि	शुभ	दुःख	समा-समारेहमा अवतर भिन्नेछ
मेष	शुभ समाचार भिन्नेछ	दुःख	समा-समारेहमा अवतर भिन्नेछ
मिथुन	व्यापार लाभप्रद रहनेछ	गुह्रिच्छ	आत्मविश्वासमा कमी आउनेछ
कुम्भ	सन्तानको चिन्ता बढ्नेछ	शुभ	व्यापारमा हानि हुन सक्नेछ
कर्कट	सम्पत्तिसम्बन्धी विवाद हुनेछ	मकर	समाजमा सरहाना हुनेछ
सिंह	रेडिएक्स काम सम्पन्न हुनेछ	कुम्भ	मन प्रसन्न रहनेछ
कन्या	पठन-पाठनमा प्रगति हुनेछ	मीन	विरोधी परास्त हुनेछन्

# प्रतिनिधि सभामा विपक्षी दल काँग्रेस नै हो



## रामनारायण तिमरौ

यो संधीय संसदमा सत्ता पक्षका बारेमा खासै चर्चा छैन। तर विपक्षी दलका बारेमा अहिले चर्चा चलन थालेको छ। विपक्षी दलको सम्बन्धमा विभिन्न किसिमका तर्क विवाद सुनिन्छ। हाम्रो देशमा विज्ञ भनिनेले पनि आफू सुशी भएर व्याख्या गरेको पाइन्छ। एकताका सांसद नभएको व्यक्ति भन्दा हुनु अपवाद मात्र हो भनेर जसले व्याख्या गरे, तिनले आफ्नो स्वार्थमा सो व्याख्या भनिने भएपछि आफ्नै व्याख्या संशोधन गरेर विज्ञता देखाए।

एकताका संसदीय सुनुवाइ नभई वा अग्र्यादेशबाट संवैधानिक परिषदसम्मिध एन संशोधन गरेर नियुक्ति गर्नु नै संसदीयानि हो भनेर व्याख्या गरे। तर त्यही कुरा आफूमा लागू हुने भएपछि अर्कै व्याख्या गरेर नियुक्ति लिएर पदमा गए। सो सांसद केपी ओलीजीको पहिलो संसद विघटन विच्छेदमा आर्के रिट लिएर अदालत गए। तर आफ्नो स्वार्थपूर्ति हुने देखिएपछि दोस्रो पटकको विघटनमा अर्कै व्याख्या गरेर बसे।

तसर्थ, संविधान वा कानूनको व्याख्या गर्दा व्याख्याका समयावधि सिद्धान्त, विधिशास्त्रीय मान्यता र कानूनी व्याख्या हेरेर गर्नुपर्ने हुन्छ। कानूनको व्याख्या कहिले अखर गर्नुपर्ने हुन्छ भने कहिले सम्प्रमा व्याख्या गर्नुपर्ने हुन्छ। हाल विज्ञ पनि धेरै प्रकारका देखिन्छन्। कोही सामाजिक सञ्जालको तर्जुना विज्ञ। कोही मन परेका वा खासै मिलेका सरकारी पदाधिकारीबाट अधोपनि स्वमा कथम गरिएका विज्ञ। कोही तोकिएका सिलेबसमा समेर परीक्षामा सामेल भएर उत्तीर्ण भएको विज्ञ। कोही व्यवहारमा परेर अनुभव र अनुभूतिबाट प्राप्त गरेको ज्ञानको विज्ञ। कोही विश्वविद्यालयबाट योग्यता भएका विज्ञ।

यी सबै विषयको विज्ञता कसैको अग्रह

र विग्रहमा बग्ने गरेको देखिन्छ। वास्तवमा विज्ञताको कसौमा विज्ञ हुने मान्नुको खोजीमा हिंड्दा हिंड्दा थालिएको छ। अहिले पनि संसदमा विपक्षी दल भनेको कसरी हुन्छ? हालको संसदमा संसदमा विपक्षी दल कुन हो? भनेर विषयमा विज्ञको नाममा विभिन्न धारणा सार्वजनिक भैरहेको देखिन्छ। यसै सन्दर्भमा मेरो पनि ध्यान मोकिएको छ।

संविधानको सुवैधिक अन्त्य सम्मका धारणा जम्मा एक ठाउँमा मात्र प्रतिनिधि सभा विपक्षी दलको नेता भन्ने वाक्यांश परेको देखिन्छ। संवैधानिक परिषदको सदस्य छु जनामध्ये एकजना प्रतिनिधि सभाको विपक्षी दलको नेता रहने उल्लेख छ। यो विपक्षी दल कसरी बन्छ? कसो हुन्छ? किटान साथ व्याख्या छैन।

संसदीय प्रणालीमा सत्ता पक्ष र विपक्ष हुन्छ भन्ने मान्यता चलिआएको भनेर व्याख्या गरिन्छ र भनिन्छ। संविधानमा संसदीय प्रणाली भएपछि सो प्रणाली बेलायत लगायतका देशमा भेटिन्छु लेखेर साध्य हुँदैन भनेर टाँग गरिन्छ। यही कुरा नाराका भरमा केपी ओलीजीले संसदीय प्रणालीको अन्त्य भनेर प्रतिनिधि सभा विघटन गरिदिएन भयो। जसलाई सर्वोच्च अदालतले व्याख्या गरेर स्पष्ट पारेको छ।

संसदीय व्यवस्था पनि आजाफुनो देशको संविधान अनुसारको व्यवस्था बमोजिम हुने हो। सबै एक सपको हुँदैन। बेलायत र नेपालमा आधारभूत रूपमा के छ भने बेलायत संसदीय सर्वोच्चतामा चलेको छ भने नेपाल संवैधानिक सर्वोच्चतामा चलेको छ।

प्रतिनिधि सभा नियमावली पनि संसदको निर्वाचन भएपछि नयाँ बन्दछ। यसमा पनि विपक्षी दलको खास व्यवस्था छैन। संसदीय दलहरूको व्यवस्था भने छ। संसदीय दल त सत्ता पक्षसहित सबै दलको संसदीय दल हुन्छ। संसदीय संसदीय विषयमा भने संसदीय दलको केही मापदण्ड संघीय संसदका पदाधिकारी तथा सस्यको परिभाषिक र सुविधासम्बन्धि ऐन, २०७३ तोकिएको छ।

प्रतिनिधि सभा नियमावलीको नियम २ र को परिभाषा शब्दको प्रकरण (घ) मा पदाधिकारीको परिभाषा गरिएको छ, जसमा प्रतिनिधि सभाको विपक्षी दलको नेतालाई पनि समावेश गरिएको छ। तर यसमा राष्ट्रिय सभाको विपक्षी दलको नेतालाई समेटेको छैन।

ससको अर्थ यो हुन जान्छ कि यो

ऐनले प्रदान गरेको सुविधा प्रतिनिधि सभालाई मात्र हुन्छ। यो नियमावलीले पनि विपक्षी दलको नेता कसलाई भनेर बारेमा चलेको पाइँदैन। संसदको पदाधिकारीमा विपक्षी दलको नेता पनि पर्ने कुरा उल्लेख छ।

अब आर्यो विपक्षी दलको नेता संविधानमा पनि परिभाषित हुँदैन, प्रतिनिधि सभा नियमावलीमा पनि छैन। संघीय संसदका पदाधिकारी तथा सदस्यहरूको परिभाषिक र सुविधासम्बन्धि ऐन, २०७३ ले पनि दफा २ मा पदाधिकारीको परिभाषामा विपक्षी दलको नेता भनिएको छ। तर, विपक्षी दलको परिभाषा गरिएको छैन।

समग्रमा प्रचलित नेपाल कानूनले विपक्षी दलको परिभाषा गरिएको छैन। यही ऐनको दफा २ को प्रकरण (घ) मा विपक्षी दलको नेता बारेमा किटान गरिएको छ। तै पनि विपक्षी दलको किटान छैन। तसर्थ यही प्रकरणलाई आधार मानेर विपक्षी दल पैसाउनु पर्ने भएको छ।

एकै प्रतिनिधि सभामा विभिन्न संसदीय दल हुनेछन्। त्यस्ता संसदीय दललाई संसद सचिवालयले सुविधा दिने प्रयोजनको लागि केही मापदण्ड यो ऐनले तोकिएको छ।

मन्त्रपरिषद गठन गर्दा वा समर्थन गर्ने दल विपक्षी दल हुन सक्दैन। ती बाहेकका संसदीय दलमा कम्तीमा दस प्रतिशत सदस्य भएको र त्यस मध्येको धेरै सदस्य भएको दलको नेतालाई नै विपक्षी दलका नेता मान्नु पर्नेछ।

बराबरी सदस्य भएको दल दुइ वा सो भन्दा बढी भएमा सहमतिमा नेता छानिनेछ। कुनै पनि दलको दस प्रतिशत सदस्य नभएमा समाजले तोकिएको दल नै विपक्षी दल हुनेछ।

माथि उल्लेख भएको व्यवस्था नै विपक्षी दल कायम हुने कानूनी व्यवस्था हो। अब वर्तमान अवस्थामा प्रतिनिधि सभाको विपक्षी दल को त? कुन दल संवैधानिक परिषदमा विपक्षी दलको नेता हैसियतले प्रतिनिधित्व गर्दछ भनेर बारेमा यकिन यही कानूनअनुसार गर्ने हो। सोही दलको नेताले कानून बमोजिमको सुविधा पाउने र परिषदको सदस्य हुने हो।

केही विद्वहहरूको धारणा छ कि नेपाली काँग्रेसले वर्तमान प्रचण्ड नेतृत्वकोसरकारलाई विस्थापनको मत प्रस्तावित नियमावलीको नियम १५ र बमोजिमको प्रस्तावमा पक्षमा मतदान गरेकाले सो दल विपक्षी दल हुन सक्दैन।

अब प्रश्न आउँछ। विश्वासको मतको प्रस्ताव सरकारले सदरमा पेश गरेको हो। यसमा नियमावलीको प्रस्तावसम्बन्धि सिद्धान्त र नियम लागू हुन्छ। सरकारले पेश गरेको प्रस्तावमा विपक्षीले सबै विरोध गर्नु पर्ने हुन्छ। कहिले पक्षमा पनि मतदान गर्न सक्छ। यद्यपि मतदान गरेमा पनि विपक्षी नै हुन्छ।

सरकारले क्यो यस्ता प्रस्ताव पेश गरिन्छ, जसमा विपक्षीले विषयमा मतदान गर्ने सक्दैन। जस्तै जनतालाई दिने भद्रागरीका सुविधा र कार्ययोजना यसमा विपक्षीले पनि मतदान गर्न सक्छ। तर उ विपक्षी नै कायम भएको हुन्छ।

यस्तै, हाम्रो संविधानले सरकारको गठन धारा ५५ अनुसार चार किसिमले गर्न सक्छ। बहुमतवाला दलको एकल सरकार। दुइ वा दुइ भन्दा बढी दल मिलेर बनाउने संयुक्त सरकार। संसद विघ्नको विघ्न नभएको तर सदस्य संख्याको आधारमा ठूलो दलको सरकार। कुनै प्रतिनिधि सभाको सदस्यले बहुमत सरकार बनाउने आधार देखाएर वने सरकार।

यो सरकारलाई गठनको बेलायमा सहीपण गरेर सरकारलाई गठनको बेलायमा मधी भन्ने संसदको ऐनको दफा २ को परिभाषा शब्दको प्रकरण (घ) बाध्यपूर्ण हुने हो।

तर पदाधिकारीकोसले सरकार गठन गर्दा संसद पनि लागू, तत्काल समर्थन पनि गर्नुपर्ने। उजेले सरकारको प्रस्तावमा मत आम जहोर उपलब्ध हो। तसर्थ, उ सरकारमा संलग्न हुनेछ। सरकारमा संलग्न नभएको दल विपक्षी दल हो। सरकारका गठनमा सहभागी नभएको दल विपक्षी दल हो। सरकारलाई संसदले गठन गर्न पक्ष नभएको दल विपक्षी दल हो।

यसर्थ, काँग्रेस विपक्षी दल हो। धारा ५६ को उपधारा (१) र (३) बमोजिम गठन हुने सरकारलाई अल दलको समर्थन आवश्यक हुँदैन। तर उपधारा (२) (४) बमोजिम गठन हुने सरकारलाई अल दलको समर्थन आवश्यक हुँदैन।

सरकार गठन र समर्थन एक अवस्था हो भने सरकारले विश्वास माग्नको प्रस्ताव अर्क अवस्था हो। तसर्थ, विपक्षी दल संसदमा स्थायीका आधारमा पनि काँग्रेस नै हो। अरु संसदीय दलको विपक्षी दल बने हैसियत नै पुग्दैन। वास्तविक कुरा यही हो।

(सभाप्र. रातोपाटी)

# स्वार्थको द्वन्द्व: परीक्षामा नयाँ मन्त्रीहरू

## खिमलाल देवकोटा

आफ्नो पेशागत वा व्यवसायिक स्वार्थ मिले सार्वजनिक ओहोदामा बस्न वा स्वार्थ मिले व्यक्तिलाई त्यस्तै सार्वजनिक ओहोदामा राख्ने हुने विश्वव्यापी मान्यता छ। यो मान्यतालाई 'स्वार्थको द्वन्द्व' सिद्धान्त अर्थात् 'गिभिनस अफ कॉन्फ्लिक्ट अफ इन्टरेस्ट' भनिन्छ। नेपालमा भने स्वार्थ मिले व्यक्तिलाई नै विज्ञ मानेर नियम गर्ने तथ्या संलग्नता सुनिवारण गरिदै आएको छ। निजी स्वार्थ जोडिएका व्यक्ति नै त्यही मन्त्रालयको जिम्मेवारीमा पुग्छन्। केही तथा उदाहरण हेरेौं-

- विदेशी नागरिकता लिएर नेपाली नागरिकता रद्द भएको भनेर मामला सर्वोच्च अदालतमा विचारधीन छ, सोको अनुसन्धान गर्ने निकाय नैसम्म प्रहरी हो। नेपाल प्रहरीको विभाग मन्त्रालय नहुँ हो र गृहमन्त्री स्वयंको हो यो हकमा

- वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरू विदेशमा अलपत्र परेको विषय सामाजिक सञ्जालमा भाइरल भइरहेका बेला सो विषय हेर्ने विभागको नालुक मन्त्रालय श्रम तथा रोजगार मन्त्रालयको नेतृत्वमा म्यानपावर व्यवसायी आएका हुन्।

- अतिव्यक्तको मुद्दा फौजसिकका देशका 'क' वर्गका डेकडारलाई शहरी विकास मन्त्री बनाइएको छ।

अरु पनि थुप्रै होलान्, तर उपरोक्त तीजै जना भन्नेको अलग परिचय छ। उनीहरू काँग्रेस, एमाले र माओवादी बाहेक पार्टीको प्रतिनिधित्व गर्दैनन्। काँग्रेस, एमाले, माओवादीका नेताहरू प्रष्ट भए त्यसकारण उनीहरूलाई रोम्पण्डु भनेर चुनावी मामला उठोहाले जित हासिल गरेका हुन्। अझै प्रष्ट थुप्रै उनीहरू 'सुशासनलाई जिम्मेवारीमा राख्ने' र 'अभ्यन्तर गर्नु भएको' आमाको रगत खानु बन्दाहु' भनेर भाष्यबाट चुनित बित्तोका व्यक्तिहरू हुन्।

**कोही हस्तोका कुरा**  
सिद्धान्तिक संकेत 'रियललाईशन्स' पुस्तकका लेखक स्टेफन इमण्डले लेख्छन्- '९० प्रतिशत सम्बन्ध असमभरदारिका कारणले जन्मन्छन्। बाँकी सम्बन्ध सबै बाहिरका कारणले जन्मन्छन्। असमभरदारहरू समझौतामा टुंगिन्छन्, तर स्वार्थ बाहिरका विषयहरू समाधानको बाटो पहिल्याउनबाट चुनन्छन्। त्यसैले ९० प्रतिशतको असमभरदारभन्दा १० प्रतिशतको स्वार्थ बाहिरको विषय सम्बन्ध सिद्धान्तका लागि ९ गुणा बलवान हुन्छ।'

यसैगरी भारतीय संविधानसमाजका अध्यक्ष श्री. अर. अम्बेडकरले भनेका छन्- 'जहाँ नैतिकता र पैसाको स्वार्थ बाहिरन्छ त्यहाँ जहिले पनि पैसाकै जित हुन्छ जसकै पैसा र नैतिकतामा जित नैतिकताको हुनुपर्ने हो। तर नितित स्वार्थहरूले जबर्जस्ती भने 'प्राथम्य बल

नपार्को अवस्थामा बाहेक त्येच्छाले आफूलाई अलग गरेको धाडा छैन।' आफ्नो स्वार्थ जोडिएको विषयमा विषय गर्नुहुँदैन। त्यसो पदमा रहे/आएको अवस्थामा पनि सोही व्यहोरा जनाएर उक्त निर्णय गर्ने कार्यबाट अलग रहनुपर्दछ। अर्थात् निर्णय गर्नुकोबिधो यो विषयमा मेरो स्वार्थ छैन भनेर सावधानिक रूपमा घोषणा गरेर मात्रै सो काममा हात हाल्नुपर्छ भने विश्वव्यापी मान्यता छ।

आफ्नो स्वार्थ जोडिएको विषयमा निर्णय गर्नामा सहभागी नहुने मात्रै होन सो विषयको छलफलमा समेत सहभागी हुनुहुँदैन भनेर गरिन्छ। यो गर्नु पछाडिको कारण सार्वजनिक ठाउँबाट भएपछि निर्णयहरूको विश्वसनीयता बढाउने प्रयत्न पनि हो। इन्साफ गर्ने ठाउँमा भनिन्छ, 'न्याय गर्ने मात्रै नै न्याय गरेको देखिनु पनि हुन्छ।' ठीक त्यसैगरी कार्यकारी ठाउँमा पनि निर्णय ठीक गर्ने मात्रै नै ठीक गरेको देखिनु पनि हुन्छ भने अपेक्षा गरिन्छ।

प्रथम मुद्दामा नै अपेक्षित निर्णयप्रति अविश्वास रह्यो भने जतिबित्तै इमानका साथ निर्णय गरे पनि त्यो सही थियो भने निर्णयकै निश्चयिन। त्यसैले निर्णय गर्ने ठाउँमा बसेकाहरूले विश्व नै नालुक हुने भएपछि निर्णय, न्यायपूर्ण र सही भएको थियो, भएको छ र भविष्यमा पनि हुनेछ भने विश्वास जताउनु जरुरी छ। यो विश्वासको अभावमा जतिबित्तै राम्रो निर्णय पनि अविश्वासका कारणले गलत ठहरिन थोरै लाग्दैन।

आफ्नो स्वार्थ जोडिएको विषयमा निर्णय गर्नुहुँदैन भने विषय एक व्यक्तिले एकै पटक दुई मालिकको सेवा गर्न सक्दैन भनेर मान्यतामा आधारित नैतिक बन्धन हो। एकातिर सार्वजनिक कर्तव्य र अर्कोतिर निजी स्वार्थ छ भने दुवैमा उत्तम न्याय गर्न सक्दैन, तसर्थ यही मामलामा जुनसुकै व्यक्ति, जतिबित्तै ठूलो पदाधिकारी पनि उक्त निर्णयबाट अलग रहनुपर्छ भने मान्यता विश्वव्यापी रूपमा स्थापित छ।

महासंधीय अनुभवले स्वार्थ बाहिरने विषयमा तिन तत्वको संलग्नतालाई प्रष्ट गर्दछ- पहिलो, सार्वजनिक जिम्मेवारी, दोस्रो निजी स्वार्थ र तेस्रो काम कारबाहीमा अनुचित दबाव। अर्थात् सार्वजनिक र निजी स्वार्थ ब्रह्मियो भने त्यसको अवयवभागी परिणाम भनेको अनुचित दबावका माध्यमबाट अनुचित कार्य नै हो।

अर्थिक सत्यता तथा विकास संगठनले समेत स्वार्थ बाहिरने मामलामा एक मापदण्ड नै स्थापित गरेको छ। उक्तको निष्कर्ष छ, 'जब स्वार्थ बाहिरने विषयमा निर्णय हुन्छ त्यहाँ प्रष्टाचार हुन्छ।'

## सार्वजनिक ठीकी व्यापारिक कुरा

सिद्धान्त र शालका कुरा गरेपछि नेपाली राजनीतिको चर्चा गर्न अनिवार्य जसै जान्छ। हालै गठित मन्त्रपरिषदको विघ्न उक्त शाल र मान्यताका कसौमा राखेर हेर्दा परिणाम

नकारात्मक आउँछ।

व्यवहारतः स्वार्थ बाहिरने मान्यतामा नेतृत्व काङ्ग छ त? सदाचार, पारदर्शिता र सुशासन सँगसँगै अभ्यन्तर निर्मूल गरिहाल्नु नारा र व्यवहारमा कति अन्तर छ? कसरी र कसरीका बीचमा भएको अन्तरलाई कसले निकाले? वा 'सत्ता बाहिर छैन' एउटा कुरा र सत्तामा गएपछि अर्को कुरा नेपाली राजनीतिको चरित्र बनेको छ' भन्ने सत्तामा चढेकाहरूले यो प्रश्नको सामना कसरी गर्ने होला? वर्षेभित्तै ठोडिरे र भुक्तिदिदै आएका मतवाला यसपटक भन्नु बढी बेवकूद भइएछ भने निर्णयमा पुगे भने हाम्रो देश र समाजको अवस्था के होला?

उपरोक्त गम्भीर प्रश्नहरूको जवाफ सार्वजनिक जवाफदेहीमा बसेका व्यक्तिले अनिवार्य रूपमा दिनुपर्दछ। दोस्रो स्वार्थमा रहेको सार्वजनिक पदाधिकारी निष्पक्ष हुनै सक्दैन। एउटा स्वार्थलाई न्याय गर्दा अर्को स्वार्थमधि घात वा अन्याय भइराखेको हुन सक्दछ। स्वार्थ बाहिरएको अवस्थामा निर्णय गर्ने अधिकारी सो निर्णयबाट यो सो पदाधिकारबाट अलग दल अनिच्छुक राखे भने त्यहाँ आग्रह-पुनर्विचार रहेको देखिन्छ। आफ्नो स्वार्थ पनि पूरा हुने गरी खास निर्णय गर्दा सेटिडिङ्ग हुन्छन्। त्यसबाट राज्यका निकायहरूको मोराल विराउने काम पनि हुन्छ। राज्यका निकायहरूको समेत विश्वसनीयता धरासाथि पर्ने काम हुने गर्दछ भने कुरा ठोडेरै गर्न सकिन्छ। अब मन्त्री, पदाधिकारी वा निजामती कर्मचारीहरूका वित्तीय वा व्यक्तित्व सम्बन्धहरू हुन्छन् तिनले हेरेक निर्णय वा कार्यहरूलाई नडाउने गर्न सक्दछन्।

## अनिच्छुक आउ इन्डरेस्ट को परिणाम

स्वार्थको द्वन्द्वले संलग्न व्यक्ति संस्थाहरूका साथै जनताका लागि गम्भीर परिणामहरू निम्त्याउन सक्छ। आफ्नो निजी स्वार्थका कारण तिनीहरूले अनैतिक, अपारदर्शी वा अवैध व्यवहारको नेतृत्व गर्न सक्दछन्। नीतिगत भ्रष्टाचार यसको सबभन्दा इरलातयो परिणाम हो। नीतिगत भ्रष्टाचारका अलावा अवैध कारोबार, अपारदर्शी व्यापार वा पुसुबोरी जस्ता धन्यन्धहरू फस्टाउनेछन्। तिनीहरूले सिंगो राज्यका निकाय, पदाधिकारी र सार्वजनिक संस्थाहरूप्रति जनताको विश्वसनालाई पनि कमजोर बनाउनु सक्दछन्।

निजी स्वार्थपूर्तिको कारणले राज्यका संरचना, सार्वजनिक पदमा रहेका पदाधिकारी, राजनैतिक दल, तिनका नेता-कार्यकर्ता, समर्थक, शुभाधिकारक र आम जनता समेतलाई सेटिडम चल्न बाध्य बनाइयो भने राज्य संरचनाको पद्धति पूरै छलत् हुन्छ। राज्य राज्य जस्तो नज्जर सेटिडमा चल्ने संरचना बर्दलिपिच्छ कानुनी दलको अवधारणा हुन्छ। लोकतन्त्र मसिन्छ, अन्ततः राज्यको पैसा गुमेर निरक्षरताले जसको उठाउँछ।

निजमूल पुर्जाउने काम लोकतन्त्रका नाममा अब केहीका नाममा भयो भने पनि अबैध परिणाम

निरक्षरता नै हो भने त्यो कसैको प्रिय वस्तु हुनेछैन। अधुनिक जनतामा मोसिम राख्यारा निर्णय गरिएका संरचना र ती संरचना संरचनाले पदाधिकारीहरूको विश्वसनामा आफ्नो पीउ र धन सुरक्षित भएको ठोपेका हुन्छन्। यसै विश्वसनामा राख्ने बनेको कानून र विधिहरूको कर तिर्ने बन्नु पनि हुन्छ। जसो यो विश्वास गुम्दछ त्यस राख्ने बन्नुका कारण नै नमानेको सार्वजनिक पदाधिकारी नै हुँदा रहेछन् भने बुझ्न हाल सार्वजनिक शीलका हेरे पुग्छ।

स्वार्थको द्वन्द्वले सम्बोधन गर्न धेरै मुलुकले ध्यान केन्द्रित गरेका छन्। पहिले राष्ट्रिय प्रकृतिका संरचनाहरू बनाएर विश्वको विना शर्त पालना गरिएको थियो। यस्ता व्यक्तिहरूलाई उनीहरूको वित्तीय र व्यक्तित्व स्वार्थहरू खुलाउन, आधारभूतता पालना गर्न र अनुगमन/निरीक्षणमा तदारकता खाएका छन्।

स्वार्थको द्वन्द्वले अनैतिक, अपारदर्शी, अवैध वा गैरकानुनी व्यवहार निम्त्याउँछ जसले राज्य र त्यसका संस्थाहरूको सार्वजनिक विश्वसनालाई घटाउँदछ।

आफ्नो स्वार्थ बाहिरिएको छ भने कुराको पहिलो जानकारी आफै हो। आफूलाई नडाउने आफूप्रति इमानदार भई स्वार्थ बाहिरको पहिचान गर्ने र सोको स्वीक्षणमा नै नैतिक विश्वसना सिर्जना गर्ने कसै पनि प्रयास गर्न सकिन्छ। हाम्रो देशमा निर्णय गर्ने कसै पनि प्रयास गर्न सकिन्छ। स्वार्थको द्वन्द्वलाई पहिचान गर्ने र सोको स्वीक्षणमा नैतिकता पालना गर्न सकिन्छ। हाम्रो देशमा निर्णय गर्ने कसै पनि प्रयास गर्न सकिन्छ।

व्यक्ति वा संस्थाहरूको प्रतिस्पर्धात्मक चासो, सरोकार वा पक्षधरता प्रष्ट छ वा त्यसप्रतिको पदाधिकारी वैधित्वका वा बाधात्मक छ, तिनका निर्णय वा हेरेक कार्यहरू प्रभावित हुनुपर्छ भने पनि प्रष्ट छ। स्वार्थ बाहिरको सार्वजनिक विश्वसनालाई अवरुध गर्ने सक्छ भने स्वार्थविध

स्वार्थको द्वन्द्वले अनैतिक, अपारदर्शी, अवैध वा गैरकानुनी व्यवहार निम्त्याउँछ जसले राज्य र त्यसका संस्थाहरूको सार्वजनिक विश्वसनालाई घटाउँदछ। तसर्थ त्यस प्रकारको बहाराबाट मुक्त हुनु भनेर स्वार्थको द्वन्द्वलाई पहिचान गर्ने र सोको स्वीक्षणमा नैतिकता पालना गर्न सकिन्छ। हाम्रो देशमा निर्णय गर्ने कसै पनि प्रयास गर्न सकिन्छ। स्वार्थको द्वन्द्वलाई पहिचान गर्ने र सोको स्वीक्षणमा नैतिकता पालना गर्न सकिन्छ।

व्यक्ति वा संस्थाहरूको प्रतिस्पर्धात्मक



